

1st International Conference Ethics, Bioethics and Sport

(Zagreb i Varaždin, 23. – 24. 3. 2018.)

U organizaciji Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i njegova Znanstveno-istraživačkog odbora za bioetiku i sport, Hrvatskog filozofskog društva i njegova Varaždinskog filozofskog kruga te Hrvatskog bioetičkog društva održana je prva međunarodna konferencija posvećena etici i bioetici sporta. Nakana je organizatora potaknuti interdisciplinarni dijalog o etičkim i bioetičkim problemima suvremenog sporta u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji te široj regiji – zemljama koje imaju dugu, bogatu i iznimno uspješnu povijest bavljenja sportom. Potom, promovirati i uspostaviti znanstveno polje Etike i Bioetike sporta temeljeno na filozofskim korijenima, kako u hrvatskom tako i u regionalnom znanstvenom diskursu. Daljnja je nakana ovim skupom široj međunarodnoj javnosti predstaviti regionalne znanstvenike ovog specifičnog znanstvenog područja te im pomoći u nastojanju povezivanja sa svjetskom znanstvenom zajednicom u nastojanju oko znanstvene izvrsnosti. U tom su smislu konferenciji koja je održana na engleskom jeziku prisustvovala dvojica ponajvećih autoriteta filozofije i (bio)etike sporta - William John Morgan sa Sveučilišta Southern California (Los Angeles, California) iz Sjedinjenih Američkih Država, bivši predsjednik Svjetske asocijacije za filozofiju sporta (IAPS - International Association for the Philosophy of Sport) i Jim Parry sa Sveučilišta u Leedsu u Velikoj Britaniji, osnivač i pokretač Britanskog društva za filozofiju sporta (BPSA - British Philosophy of Sport Association) i nekadašnji doktorand Johna Rawlsa na Sveučilištu u Oxfordu. Na konferenciju je pozvano 15 znanstvenika iz Hrvatske, Slovenije i Srbije, koji su se u svom dosadašnjem znanstvenom radu istaknuli u obradbi tema iz područja bioetike sporta, uz ugledne goste iz Ujedinjenog Kraljevstva, Kanade i SAD-a.

Kao najava konferencije, u četvrtak 22. 3. 2018. u 19.00 sati profesor William John Morgan održao je javno predavanje pod naslovom „Zašto su tržišne norme i sportske norme toksična moralna mješavina“ („Why Market Norms and Athletic Norms are a Toxic Moral Mix“), u Dvorani 1 Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

(Ivana Lučića 3). Profesor Morgan iznio je mnoge stavove o korupciji sporta zbog ulaska velikog kapitala u sport, utjecaju marketinške ekonomije na sport i posljedniče komodifikacije te mogućnostima razrješenja ovakvog stanja. Morganovo provokativno predavanje i iznesene ocjene i stavovi popratila je iznimno zanimljiva diskusija.

Prvog dana konferencije, u Dvorani „Fritz Jahr“ Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku (ZCI-IB) u Zagrebu (Ivana Lučića 1a), uvodnu riječ održali su predstavnici organizatora: Matija Mato Škerbić kao predsjednik Organizacijskog odbora konferencije i voditelj Znanstveno-istraživačkog odbora za bioetiku i sport pri ZCI-IB-u, Hrvoje Jurić kao predsjednik Hrvatskog bioetičkog društva i tajnik ZCI-IB-a i Tomislav Krznar kao predsjednik Hrvatskog filozofskog društva.

Radni dio konferencije započeo je plenarnim predavanjem pod naslovom „Igre i sport – konceptualna i normativna pitanja“ („Games and Sport – Conceptual and Normative Issues“), koje je održao William John Morgan, autor niza antologijskih izdanja filozofije i etike sporta, poput *Ethics in Sport* (2001., 2007., 2017.), *Routledge Handbook of the Philosophy of Sport* (2015.), *Philosophic Inquiry in Sport* (1987., 1995.), *Why Sport Morally Matters* (2006.), *Leftist Theories of Sport* (1994.). U svom izlaganju profesor Morgan stavio je fokus na najvažniju definiciju sporta, koju je dao Bernard Suits u znamenitom djelu „Grasshopper. Games, Life and Utopia“ 1978. godine. S jedne strane, Morgan je branio tezu B. Suitsa kako je fizička aktivnost jedan (od četiri) nužna elementa koji sport razlikuju od drugih vrsta igara. S druge strane, pokazao je kako je Suitsova definicija problematična u konceptualnom i normativnom smislu, jer u konačnici, one aktivnosti koje se određuju kao sport ovise o „proizvoljnim činjenicama društvene povijesti, a ne o bilo kojoj načelnoj definiciji“.

Prvu sekciju otvorio je Matija Mato Škerbić (Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu) razmatranjem uloge i mjesta bioetike sporta unutar filozofije sporta. Škerbić je istaknuo najvažnije probleme: bioetika nije filozofska disciplina kao druge uključene u spektar filozofije sporta; nepostojanje definicije, jasno određenog i omeđenog tematskog spektra; nemogućnosti razlikovanja sportsko-bioetičkih tekstova od (strogo) sportsko-etičkih u znanstvenim filozofsko-sportskim i bioetičkim časopisima te teškoće razlučivanja i razdjeljivanja bioetike sporta od etike sporta. Zatim je Sandra Radenović (Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu, Srbija) razmatrala ulogu etičkih komiteta u sportu, pitajući se o mogućnostima i nužnosti osnivanja takovih komiteta u različitim, odnosno svim sportovima, u kontekstu mnogobrojnih etičkih devijacija i problema u svakodnevnoj sportskoj praksi, uz fokus na sudačke previde i problem rasizma su sportu. Na kraju je Ana Maskalan (Institut za društvena istraživanja, Zagreb, Hrvatska) u iznimno zanimljivom i provokativnom predavanju naslovljenom „Sporting the Glass Jaw: Views on Women in Sports“ istaknula kako je sport prostor u kojem se, između dviju skupina „ženskih“

problema u sportu, vodi žestoka politička borba za ravnopravnost spolova. S jedne strane je set problema oko hiperseksualizacije ženskih atletskih tijela, nedovoljne feminizacije i u krajnosti ugrožavanja bazične ženske uloge majke. S druge pak strane stoje emancipacijski aspekti sporta, uključujući one koji remete esencijalizirano feminiziranje i maskulanizaciju.

Druga je sekcija započela predavanjem Michaela Georgea (Religious Studies Department, St. Thomas University, Fredericton, Canada) koji je izložio slučaj sporta „Ultimate“ (frisbee) osnovanog 1968. u SAD-u. Autor „ultimativni frizbi“ vidi, zbog njegova samoregulirajućeg karaktera tijekom igranja i promicanja postizanja timskog duha i suradnje prije i više nego ostvarivanja pobjede u igri, relativno sigurnim prostorom za sučeljavanje akceptiranih pretpostavki o promicanju i utjelovljivanju moralnih vrijednota. U nastavku je Morana Brkljačić (Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Hrvatsko katoličko sveučilište Zagreb) u izlaganju naslovljenom „Fair Play As Moral Category For The Games“ upozorila na ulogu izobrazbe u očuvanju vrijednosti i etike u sportu. Potom je Sunčica Bartoluci (Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu), oslanjajući se na sportske dokumentarce *Go for it!* (2009.), *The King* (2011.) i *The First 50* (2014.), progovorila o problemima sportaša s invaliditetom u hrvatskom kontekstu, zalažući se za senzibiliziranje sportske i ine javnosti, poboljšanje njihova statusa u društvu, ali i medijima, razbijanje stereotipa i predrasuda u društvu, ali i o važnosti sporta za integriranje takvih osoba u društvo.

U završnoj sesiji prvoga dana konferencije izlaganja su održali Miloš Marković (Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Beogradu, Srbija) i Miroslav Imbrišević (Heythrop College, University of London, United Kingdom). Miloš Marković predstavio je istraživanje koje je proveo na svom matičnom fakultetu među 135 predstavnika studentske populacije, kako bi se empirijski dokazala važnost i potreba uvođenja predmeta Etika tjelesne kulture odnosno Etika sporta kao sadržaja koji obrazuju stručnjake na području tjelesne kulture. Miroslav Imbrišević fokusirao se na pitanje o strateškom fauliranju u sportu, istaknuvši kako među filozofima sporta iznenađujuće ima i apologeta takvih postupaka i ponašanja (Cesar Torres, D'Agostino) te kako se ona nikako ne mogu obraniti s moralnog gledišta. Posebno se osvrnuo na opravdanje strateškog fauliranja kroz stav da se za svaki takav postupak biva kažnjen, a onaj koji trpi prekršaj dobiva „kompenzaciju“. Pogrešnost takova stava dočarao je analogijama iz pravno-sudske prakse.

Drugi dan konferencije održao se u Varaždinu, u reprezentativnom prostoru koncertne dvorane u baroknoj palači Erdody – Glazbenoj školi u Varaždinu. Prvo je predavanje održao Jim Parry, najveći svjetski autoritet za pitanja olimpizma i paraolimpizma te autor antologijskih Routledgeovih izdanja *Ethics in Sport* (1999.), *Olympic Games Explained* (2004.), *Theology, Ethics and Transcendence in Sport* (2010.), *Olympic*

Ethics and Philosophy (2012.) i drugih, na temu „The Standard Body“. Profesor Parry pokazao je kako je standardizacija u sportu prisutna na mnogo načina: standardizirana pravila, odjeća, tereni ili borilišta, oprema i rekviziti, ponašanja, načini prakticanja i postizanja cilja igre itd., samo kako bi postavio pitanje o standardnom tijelu sportaša koje zahtijevaju pojedini sportovi. Parry je iznio tezu kako svaki sport i natjecanje iziskuju određeno ili očekivano standardno tijelo sportaša.

Sesiju su nastavile Julija Erhardt i Petra Korać s Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Erhardt je u izlaganju „Neuroethics of Sport“ razmatrala u kojoj mjeri i na koji način moderna tehnologija može biti korištena u analizi i tretiranju mozga u kontekstu sporta te kako pomoći sportašima da dosegnu svoje najviše mogućnosti. Erhardt je u izlaganju naglasila neuroetičke aspekte zahtjeva koje pojedini sportovi stavljaju pred sportaše, kroz integriranje neuroznanstvenih spoznaja s etičkom i socijalnom misli. Petra Korać u izlaganju „Genet(h)ics and Sport“ iznijela je pregled recentnih napredaka na polju genetike i dala temeljni osvrt na gene sportaša koji su kapacitirani za poboljšanje atletskih performansi.

Sljedeću sesiju otvorio je Ivica Kelam (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku) izloživši opći pregled problema, odnosno tema koje su razmatrane kao problem nasilja u sportu do sada. Nakon toga je Tomislav Vrbnjak (Medical – Centar za sportsku medicinu, Varaždin) održao predavanje o etičkim dilemama koje se javljaju kod rada sa sportskim ozljedama i ozlijeđenim sportašima iz perspektive fizioterapeuta u vrhunskom nogometu. Vrbnjak je iz svog prebogatog iskustva rada s nogometnim reprezentacijama Hrvatske (1998. na Svjetskom prvenstvu), Italije i Ukrajine, ali ponajviše AC Milana (Italija), auditorij upoznao s radom medicinskog tima u vrhunskom sportu, na primjeru nogometa, s raspodjelom odgovornosti te, posebice, s mehanizmima i načinima razrješavanja etičkih dilema.

U posljednjoj su sesiji izlaganja zahvatila tematski spektar koji se u globalnim razinama bioetike sporta ne percipira kao bioetičko pitanje, mada to apsolutno jest: ekološki aspekti, planinarenje kao sport i životinje u sportu. Najprije je izlagala pionirka filozofije sporta u Hrvatskoj, Ivana Zagorac (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) na temu „Promoting Environmental Awareness in and through Sports: Can Deep Ecology Serve as Guidance?“. U svom izlaganju Zagorac je razmatrala mogućnost apliciranja ekozofijske perspektive i zahtjeva dubokih ekologa u/na sport, zaključivši kako postoji niz ograničenja u korištenju takvih postulata kao vodiča za moderan sport. Igor Eterović (Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci) u izuzetno zanimljivom predavanju na temu „Do Climbing Mountains, Sport, and Bioethics Go Together? In Search of Sound Philosophy of Mountaineering“ iznio je stav kako je planinarenje jedinstven sport, koji dijeli i promovira posebnu životnu filozofiju koja oprimjeruje istinske bioetičke postavke i poglede na svijet, koju naziva filozofija

planinarenja. Tomislav Krznar (Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) progovorio je o iznimno važnom bioetičkom problemu životinja u sportu kroz primjer lova kao sporta u suvremenom društvu, istaknuvši niz elemenata sporta koji su u lovu prisutni (natjecanje, odlučnost, snaga, koncentracija, timska pripadnost...), oslanjajući se pritom na djelo Ortege y Gasset.

Završno predavanje održao je Lev Kreft (Filozofski fakultet, Univerzitet u Ljubljani, Slovenija), bivši predsjednik Europske asocijacije za filozofiju sporta (EAPS) i jedan od najuglednijih svjetskih filozofa sporta, na temu „From Kant to Contemporary Ethics of Sport“. Krenuvši s jedne strane od Kantove postavke kako je čovjekova determiniranost da je on(a) biće nade, te modernog sporta koji je ocrtao kao rastući ekonomski element postindustrijskog kapitalizma s druge strane, Kreft je razmotrio tri vrste etike: etiku dužnosti s intrinzičnim vrijednostima očuvanim u pravilima; etiku dobrohotnosti (milosti) koja je u sportu prisutna kao *fair play*; i etiku nade koja bi trebala sačuvati čovjekovo apriorno pravo na nadu (i sreću). U konkluziji Kreft je istaknuo kako bi etika sporta svakako trebala biti etika nade te da bi, ako je već suvremenost okarakterizirana kao tranzicija od predatorske etike progresa prema etici brige za čovječanstvo i ovaj planet, sport svakako trebao biti dio tog procesa.

Na kraju treba pozdraviti ovaj pionirski simpozij o bioetici sporta, koji je ujedno jedan od rijetkih posvećenih ovom polju u globalnim srazmjerima. Bioetika sporta je u procesu uspostave kao subdiscipline na svjetskom nivou s jedne strane, a s druge propulzivno područje u kojemu se razrješavaju ključna pitanja budućnosti i integriteta sporta. Naime, tek u bioetici sporta može se najjasnije i najeklatantnije dosegnuti, vidjeti i razmatrati suština modernog (posebice profesionalnog) sporta i sportaša, u kontekstu modernih (prvenstveno biomedicinskih) tehnologija koje ulaze u i utječu na sport nepovratno ga mijenjajući. U tom smislu, ovaj je skup nadasve relevantan i potreban, kako u hrvatskom i regionalnom kontekstu, tako i onom globalno-sportskom, bioetičkom i sportsko-filozofskom. Sam skup može se ocijeniti uspješnim, kako zbog nadasve uglednih i vrsnih stručnjaka, tako i zbog kvalitetno probраниh, relevantnih i važnih tema za moderan sport, ali možda ponajviše zbog visoke kvalitativne razine izlaganja, komentara i diskusija, čemu su svakako pridonijeli vodeći globalni autoriteti struke, Jim S. Parry i William J. Morgan. Osim toga, organizatori su konferenciju zamislili tako da su s izlagateljima dogovorili predaju radova s konferencije i objavu zbornika na engleskom jeziku. Tek bi zbornik u konačnici donio pun znanstveni doprinos međunarodnoj sportsko-(bio)etičkoj zajednici, a sudionicima priskrbio put k međunarodnoj vidljivosti, rekognaciji i inkluziji u nju.

Početak je to koji vrlo zadovoljava, dok su pripreme za drugu konferenciju već u punom jeku.

Matija Mato Škerbić